

Knelpunteninventarisatie arbeidsomstandigheden in de vollegrondsgroenteteelt

Helma Drost (A&F)

Marian Vlaswinkel (PPO-agv)

Wageningen, januari 2005

Beschrijving bedrijven

Er zijn voor dit project vijf interviews bij vollegrondsgroentetelers gehouden. De vijf bedrijven teelden de volgende gewassen:

Bedrijf 1: 14 ha aardbeien (normaalteelt in de grond) en 1,5 ha asperges. Probeert zo arbeidsfilm voor jaarrond te krijgen. Tijdens de piek 40-50 personeelsleden.

Bedrijf 2: 17 ha appels en 14 ha aardbeien. Hij heeft geen vast personeel. In het hoogseizoen zijn er voor de aardbeien 80 en de appels 20 personeelsleden nodig.

Bedrijf 3: 12 ha prei, 12 ha bloemkool, 6 ha knolselderij, 1,5 ha suikerbieten en 0,5 ha opkweek preiplanten. Hij wil af van bulkproductie en probeert naar alternatieven te zoeken, snijden en verpakken van producten. Hij heeft verschillende producten om een arbeidsfilm van een jaarrond te krijgen. Hij heeft 2 mensen in dienst, 3 of 4 mensen via een tewerkstellingsvergunning en 3 of 4 scholieren.

Bedrijf 4: 5 ha prei, 10 ha broccoli en 5,5 ha Chinese kool (3 ha verse markt en 2,5 ha voor bewaring). Hij teelt verschillende gewassen om een jaarrond arbeidsfilm te krijgen. Hij heeft 3 vaste personeelsleden en zaterdag 3 of 4 scholieren.

Bedrijf 5: 40 ha bloemkool en 60 ha broccoli. Hij heeft 20 personeelsleden, hiervan zijn er 4 volledig in dienst, 3 werken op uren basis en de rest zijn huisvrouwen en scholieren. Het vaste personeel wordt door hem in de winter uitgeleend aan een bollenkweker.

Arbeidsvoorziening

Door de komst van de tewerkstellingsvergunning is het makkelijker om aan (buitenlands) personeel te komen. Eén bedrijf had hier echter wel moeite mee, het was moeilijk om de visa rond te krijgen. Dit bedrijf werkt daarom met een uitzendbureau. De overige bedrijven werken niet met een uitzendbureau, dit is veel duurder en je weet niet wie je krijgt (onervaren mensen). Over het algemeen hebben de bedrijven geen problemen met de taal, de mensen spreken meestal wel Duits of Engels, sommige spreken zelfs Nederlands. Als reden waarom men meer met buitenlanders werkt wordt vaak genoemd flexibiliteit en mentaliteit.

Aanpassingen aan arbeidsomstandigheden

Over het algemeen hebben de bedrijven al veel aangepast om de arbeidsomstandigheden zo optimaal mogelijk te maken, b.v. kussens op de knieën (bij de oogst van aardbeien), stamatten (bij de verwerking van de producten), plantmachine (betere werkhouding bij het planten van aardbeien), dekmachine, werkhoogtes afstemmen op de mensen.

Op alle bedrijven wordt het werk bewust afgewisseld om niet te lang achter elkaar hetzelfde werk te doen. Dit betekent dat verschillende werkzaamheden worden afgewisseld of dat er met grote tussenpozen wordt gewerkt (b.v. bij de oogst van aardbeien 's ochtends en aan het eind van de dag). Een bijkomstigheid is dat dit ook de prestaties en de kwaliteit verhoogt.

Het sealen van de geogste producten gebeurt of handmatig of met een sealmachine.

Problemen arbeidsomstandigheden

De meeste problemen van arbeidsomstandigheden worden ondervonden bij:

- De oogst van aardbeien. De houding tijdens het plukken is veel gebukt werk aan de grond of werk op de knieën. Dit levert soms problemen op als mensen dit lang achter elkaar moeten doen. Er wordt gedacht om de aardbeien op stellingen te telen, maar dit levert weer andere problemen op (b.v. het sjouwen van veenballen en potgrond), ook het lange staan kan dan weer voor problemen zorgen. Ook zou er meer windschade optreden, een overkapping zou dit weer kunnen beperken.

Bij het plukken van aardbeien is ook wel eens gedacht over liggend plukken. Een belangrijk probleem hierbij is dat de langzaamste het tempo voor alle plukkers bepaald. Daarnaast treden er bij liggend plukken weer andere problemen op, o.a. de nek.

- Bij alle gewassen moet er onder alle weersomstandigheden gewerkt worden, dus ook bij slechte weersomstandigheden zoals regen en kou. Er wordt wel gewerkt met goede regenkleding en handschoenen.
- Het verwerken van prei is ook enigszins zwaar werk (steeds dezelfde werkhouding aan de preiband en het uit rekken halen van de prei; het is een nat product).
- Bij het oogsten van bloemkool (ook broccoli en Chinese kool) staat men de hele tijd gebogen, dit werk wordt echter niet de hele week uitgevoerd, maar b.v. 2 dagen per week, daarna wordt er een ander gewas geoogst.

Toekomstige ontwikkelingen in de sector

Er zijn in de sector ontwikkelingen dat men op het bedrijf steeds meer het product gaat verwerken, b.v. snijden en verpakken. Dit betekent meer mechanisatie, waardoor er minder zwaar werk is. Ook betekent het dat er naast het oogsten meer verwerking plaats vindt en dat er relatief minder tijd geoogst (zwaar werk) hoeft te worden, daarnaast is er meer afwisseling in de werkzaamheden mogelijk.

Er vindt momenteel in de sector nog vrij veel handwerk plaats, arbeid is echter duur. Er zal daarom steeds meer worden geautomatiseerd in de sector, dit levert andere arbeidsomstandigheden op. Verder zijn er ontwikkelingen om bij het rooien van prei, de prei rechtstreeks in rekken te rooien. Dit zal het werk veel lichter maken.

Inwinnen van informatie

Over het algemeen worden vernieuwingen op het gebied van arbeidsomstandigheden op het bedrijf zelf bedacht of er wordt informatie ingewonnen bij collega's. Daarnaast zijn studieclubs, beurzen en DLV een bron van informatie. Er wordt weinig tot geen gebruik gemaakt van Arbo-diensten.

Richting toekomstig onderzoek

- Het onderzoek zou zich moeten richten op het verbeteren van de arbeidsomstandigheden tijdens het oogsten van aardbeien. Er moet te lang achter elkaar in een slechte houding gewerkt worden.
- Ook het oogsten van de andere gewassen zou verbeterd moeten worden. Ook dit is nog steeds zwaar werk onder soms slechte (weers)omstandigheden. Het liefst ziet men dat het oogsten volledig geautomatiseerd wordt (ontwikkelingen naar uniformer product bij bijv. bloemkool en broccoli zou daarbij een belangrijke rol spelen, zodat alles in één keer geoogst kan worden).
- Ook bij de verwerking van de producten zou meer geautomatiseerd kunnen worden, b.v. het kantelen van kisten. Zeker als de tendens richting verwerking van de producten gaat, moet hier meer aandacht aan geschonken worden.
- Er wordt weinig gebruik gemaakt van elkaars machines en ruimtes. Het zou goed zijn om meer samenwerking tussen telers (samen gebruik van machines en ruimtes) te bevorderen. Misschien dat het onderzoek (of voorlichting?) hier een rol in kan spelen.
- Er zijn mensen die klagen over damp die vrij komt bij het sealen (van broccoli). Het is onduidelijk hoeveel mensen hier last van hebben, wat de klachten zijn en welke damp vrijkomt.
- Het schonen van prei gebeurt nu met water, als dit met lucht en borstels zou kunnen, zou dat de arbeidsomstandigheden kunnen verbeteren en waarschijnlijk ook de houdbaarheid van de prei.
- De innovatiesubsidies zijn gestopt. Dit houdt veel ontwikkelingen in de sector tegen.
- Onderzoek naar soorten regenkleding. Er wordt veel buiten gewerkt en daarom is goedpassende kleding erg belangrijk.

Communicatie naar de sector

Als er uit het onderzoek een goed idee komt, hoeft er eigenlijk weinig naar de sector gecommuniceerd te worden. Goede ideeën worden namelijk snel door de sector opgepikt. Belangrijk is echter wel dat nieuwe ontwikkelingen eerst op praktijkbedrijven getest worden, voordat ze de sector ingaan.

Daarnaast kan LTO-groeiservice een rol spelen in het doorspelen van informatie vanuit het onderzoek naar de sector.

Conclusies

De belangrijkste knelpunten op het gebied van arbeidsomstandigheden zijn:

- de werkhouding tijdens het oogsten van aardbeien
- de weersomstandigheden waaronder soms gewerkt moet worden
- het werk tijdens de verwerking van de producten, met name prei
- de werkhouding tijdens het oogsten van koolgewassen

Ook in het rapport van Janssens et al. (2004), dat net verschenen is, komen de hier genoemde knelpunten aan de orde.

Literatuur

Janssen, B., G. Kroeze en M. van der Voort, 2004. Arbeidsomstandigheden vollegrondsgroenteteelt. Een inventarisatie van knelpunten en oplossingsrichtingen rondom piekarbeid. Den Haag, LEI, rapport 2.04.10, 65 pp.

Bijlage 1: Interview met Ton Huysmans op 22 november 2004

Het bedrijf is op twee plaatsen gevestigd en bestaat voor 17 ha uit appels (klei) en 14 ha aardbeien (zand). Het fruitbedrijf was van zijn ouders en het aardbeienbedrijf van zijn vrouw. Deze twee bedrijven zijn goed te combineren qua arbeid. De aardbeien worden geplukt van juni tot begin september. De maanden augustus en september zijn het drukst, omdat dan zowel de aardbeien als de appels worden geplukt.

Er zijn geen vaste mensen in dienst. Zijn ouders, schoonouders en vrouw werken mee. Voor oogstwerkzaamheden worden mensen ingehuurd. In het seizoen kunnen dit er bij de aardbeien wel 80 zijn en bij de appels 20.

Arbeid is zijn grootste kostenpost. Hij probeert daarom zo efficiënt mogelijk te werken en met hulpmiddelen het werk minder zwaar te maken.

Hij maakt gebruik van de tewerkstellingsvergunning. Hij werkt hier al vier jaar mee en het is daardoor veel gemakkelijker geworden aan mensen te komen. Hij probeert uit zoveel mogelijk hulpbronnen mensen te krijgen en heeft daar tot nu toe geen problemen mee.

Tijdens de oogst werkt Ton Huysmans weinig mee en is hij vooral bezig met brandjes blussen en is zijn vrouw een soort sociaal werkster.

Bij de club die hij nu heeft zitten twee jongens bij die Nederlands kunnen en de meesten kunnen wel een beetje Engels. Dus een probleem met de taal heeft hij niet echt.

Het is mogelijk Pools te leren, omdat er ook cursussen Pools gegeven worden.

Hij is altijd zoekende om het werk voor de mensen te verlichten. Zo heeft hij ook geïnformeerd naar het liggend plukken, maar ook liggen levert problemen op. Het is heel belangrijk om de werkzaamheden af te wisselen.

Zo wordt er per dag 5 uur achter elkaar aardbeien geplukt. Als dit niet voldoende is, wordt 's avonds verder gegaan.

Het belangrijkste probleem waar hij tegen aan loopt is de plukhouding bij het aardbeiplukken. Zo heeft hij ook al eens over stellingen gedacht. Maar dan schijnen andere werkzaamheden (zoals bijv. het sjuwen van veenbalen) voor problemen te kunnen zorgen. Ook zou dit meer windschade betekenen en de vruchten worden zachter en daardoor kwetsbaarder. Om het probleem van windschade op te lossen zou hij dan mogelijk op overkappingen over moeten gaan. Dit jaar was het moeilijk om goede aardbeien te leveren vanwege de regen.

Ton Huysmans werkt met een barcodesysteem. Zo wordt iedereen netjes afgerekend op datgene wat hij werkelijk presteert. Hij wil dat steeds meer doorvoeren. Hij let dan zowel op kwaliteit als kwantiteit. Iemand die meer als gemiddeld presteert, verdient ook meer als gemiddeld. Je krijgt op deze manier een bepaalde natuurlijke selectie.

De arbeidsomstandigheden met het plukken blijven een probleem vormen, waar hij nog geen oplossing voor heeft. Bij het fruit is hij al overgegaan op voorraadkisten, zodat men niet meer hoeft te sjuwen met kisten.

Om te kijken of hij problemen met bijv. arbeidsomstandigheden bij plukken op kan lossen, denkt hij zelf veel na en hij gaat veel bij collega's kijken. Hij vraagt geen advies in bij bijv. een Arbo-dienst.

Als er onderzoek zou moeten worden uitgevoerd, zou dit zich moeten richten op de arbeidsomstandigheden bij het plukken. Het probleem zit in het te lang in dezelfde houding plukken. Daarom wordt er ook niet 8 uur per dag achter elkaar geplukt. Hij probeert op die manier problemen te voorkomen.

Arbeid vinden vindt hij geen probleem. Vroeger had hij veel meer Nederlandse mensen en dan voornamelijk jeugd. Hij vindt dat de mentaliteit van de jeugd veranderd is. Ze blijven meestal maar voor één of twee weken, terwijl dat vroeger langer was.

Hij probeert bij buitenlanders een normale werkweek aan te houden wat neer komt op 40-50 uur.

Dit komt anders het werk niet ten goede. Hij probeert iedereen gelijkwaardig te behandelen.

Hij probeert zo veilig mogelijk te werken. Hij heeft een risico-inventarisatieplan, maar dit is maar een momentopname. Zo heeft iedereen die met de heftruck werkt een heftruckrijbewijs.

De veiligheidsinstructies staan in het pools op papier.

Als er geen onderzoek gedaan zou worden gedaan, is het moeilijk om verder te komen. Sommige processen hebben alleen wat meer tijd nodig. Kool wordt soms bijv. al met een oogstmachine geoogst. Het probleem is alleen dat iedereen even hard moet werken dan. Nu kan iedereen zijn eigen tempo aan houden en dat werkt nog steeds het prettigst. Anders is de langzaamste plukker bepalend.

Als er uit onderzoek een schitterend idee naar voren zou komen dat echt perspectief heeft, dan hoeft er niets extra's gedaan te worden om dit verder te communiceren. Goede ideeën worden namelijk zo opgepikt.

Ton Huysmans weet niet of er perspectiefvolle innovaties in de sector zijn, die door onderzoek ondersteund zouden kunnen worden.

Ton Huysmans denkt dat als hij meer areaal heeft, het aantal mensen dat hij extra nodig heeft gemakkelijk te vinden is. Het grootste probleem wordt dan hoe hij de mensen gehuisvest krijgt. Zijn mensen zitten in een huis in Roosendaal.

Er wordt ook bij slecht weer geplukt. In de helft van de gevallen moet er toch geplukt worden. Hij probeert de tijd dan wel te verkorten. Bij warm weer beginnen de mensen eerder met plukken en ze stoppen eerder.

Hij maakt geen gebruik van uitzendkrachten. Je staat er weer een stuk verder vandaan. Hij vindt dat veel uitzendbureaus nogal rommelen. Hij doet dit niet om nu goedkoper uit te zijn. Hij moet namelijk voor de buitenlandse krachten huisvesting regelen (en is er verantwoordelijk voor) en moet minimaal CAO betalen. Hij vindt dat deze mensen ambitie hebben. De huisvrouwen die hij eerst had, hebben een ander baantje gezocht.

Hij vindt de betrouwbaarheid van de uitzendbureaus niet groot en er zijn te veel wisselingen van personeel wat hij krijgt. Hij moet het uitzendbureau betalen en weet niet wat het uitzendbureau aan de werknemer betaald. Als een uitzendbureau zijn premies niet afdraagt, moet hij alsnog het probleem oplossen.

Het plukken van aardbeien is afhankelijk van het weer en hij heeft dan ook te maken met piekarbeid. Hoeveel mensen hij nodig heeft is sterk afhankelijk van de weersomstandigheden. Hij maakt daarom ook nog gebruik van een vrij grote groep Nederlanders. Hier is meestal meer mee te regelen. Zo maakt hij gebruik van schooljeugd (piek valt meestal in de vakantie), huisvrouwen (ze plukken niet) en ploegendienstmensen (gaan naar fabriek en nemen dan soms vakantie om zakcentje extra te verdienen).

Een bepaalde groep mensen wil juist werken en een andere groep heeft het liefst een halve baan en gaan dan liever achter de lopende band staan.

Hij vindt dat de politiek het probleem van de werklozen op het dak van de agrarische sector wil leggen. Het werk in de agrarische sector wordt vaak als laag geschoolde arbeid gezien wat iedereen zou kunnen. Nederlanders willen alleen dit werk niet doen. Het gebruiken van

tewerkstellingsvergunningen is geen goedkopere oplossing. Ze krijgen namelijk minimaal CAO en hij moet ook voor huisvesting zorgen. Als hij de keus had, zou hij ook net zo lief met Nederlanders werken. Met Nederlandse krachten kun je namelijk iets regelen als hij bijv. een week geen werk heeft. Dit kan met Poolse werknemers niet. Er valt ook op oproepbasis niets te regelen.

Bijlage 2: Interview met Jan Pertijs op maandag 22 november 2004

Het bedrijf van Jan Pertijs bestaat uit 13 tot 14 ha aardbeien en 1,5 ha asperges. De teelt van aardbeien betreft een normaalteelt in de grond. Hij heeft ook wachtbedplanten. In het verleden had hij diverse soorten groenten. Hij is zich meer gaan specialiseren en heeft toen getracht zijn arbeidsfilm jaarrond te krijgen. Hij teelde eerst ook prei, maar het was moeilijk om personeel te vinden om de prei te planten.

Met de komst van de tewerkstellingsvergunning is het gemakkelijker geworden om personeel te vinden en tijdelijke arbeid te krijgen. Hij is zich steeds verder gaan specialiseren. De teelt van de asperges heeft hij zo gepland dat deze voor het grootste deel weg is, voordat de oogst van de aardbeien begint. Hij verwarmt de asperges namelijk, zodat hij ze eind maart kan snijden en hij na zes weken klaar is met oogsten. De pluk van de eerste aardbeien begint in mei. De oogst van de aardbeien gaat door tot eind oktober/begin november en in december beginnen de wachtbedplanten weer. In de piek heeft hij 40-45 mensen in dienst. Hij zit samen met zijn zoon, dochter en vrouw in een maatschap.

Jan Pertijs heeft in de loop van de jaren heel veel dingen al aangepast, maar sommige dingen blijven een probleem. De aardbeiplanten staan in de grond en er moet op de knieën gezeten worden om ze te plukken. Een hulpmiddel dat ze op zijn bedrijf hierbij gebruiken zijn kussens aan de knieën. De werknemers kwamen daar zelf mee en dat nemen ze heel gemakkelijk van elkaar over.

De Oost-Europeanen (Polen en Lithouwers) zijn op het bedrijf gehuisvest. Ze gaan 's morgens vier uur plukken, nemen dan een heel lange pauze en plukken dan op het eind van de dag weer verder (2-2,5 uur). Ze zijn dus heel flexibel. Vroeger had hij vooral mensen uit Zuidelijke landen (Spanjaarden enz.) en die bleven de hele dag. Je zag dat de plukprestatie op het eind van de dag af nam. Deze mensen waren niet bereid een lange pauze te nemen. Nu de Oost-Europeanen op het bedrijf gehuisvest zijn, is dat minder een probleem. Hij ziet dat op deze manier de plukprestatie en de kwaliteit toe nemen. Dit is beter voor het product en de mensen.

Ook hij zou graag de houding tijdens het plukken willen veranderen. Hij heeft ook al eens gedacht aan stellingen, maar dit past niet binnen het bestemmingsplan van de gemeente. Stellingen worden namelijk gezien als teeltondersteunend. Hij zou dan namelijk de weersinvloeden uit willen sluiten en over willen gaan op overkappingen. Bij de teelt op stellingen kan namelijk de wind voor grote schade zorgen. Bij het gebruik van stellingen moet er staand geplukt worden en dit zal ook niet ideaal zijn. Ook moet er met potgrond gesjouwd worden.

De arbeidskosten in Nederland bedragen 13-14 euro per uur. In het buitenland betaalt men 7 – 8 euro.

Arbeid speelt op zijn bedrijf altijd een belangrijke rol. Iedereen moet plezierig werken. In het verleden had hij voornamelijk Spanjaarden, Engelsen e.d. Deze mensen kwamen o.a. naar Nederland vanwege de koffieshops en drugs. Het werken met Oost-Europeanen bevalt hem veel beter. Je bouwt met deze mensen gemakkelijk een goede relatie op. De Oost-Europeanen blijven hier 3 tot 4 maanden werken. Vroeger werkte hij met scholieren. Dat werkte ook goed. Nu willen de scholieren allemaal 3 tot 4 weken op vakantie en is de periode te kort. Als ze het net een beetje onder de knie hadden gingen ze weg. De mentaliteit van de schooljeugd is ook veranderd. De Turken en Marokkanen kregen ook de mogelijkheid om in de fabriek te werken en dat was gemakkelijker werk en dat ging men dus doen.

Tachtig procent van de Oost-Europeanen komt ieder jaar weer terug.

Sommigen hebben ook in eigen land een baan. Taalproblemen zijn er niet als mensen willen werken. De vrouw van Jan Pertijs gaat naar Poolse les. Het huishoudelijk reglement heeft hij ook in het Pools en Litouwers.

Jan Pertijs was één van de eersten die met een tewerkstellingsvergunning werkte. Dit deed hij via de ZLTO. De tewerkstellingsvergunning is dit jaar van drie maanden naar zes maanden gegaan.

Hij heeft eerst ook wel met uitzendbureaus gewerkt. Hij kreeg te vaak mensen op wie hij niet kon rekenen. Het was altijd maar afwachten wie en hoeveel hij er kreeg. Met een kleine groep mensen ging het wel goed, totdat de papieren niet klopten. Hij weet nu wat hij heeft. Er zitten er namelijk altijd een paar tussen waar je niets aan hebt. Het valt ook moeilijk te plannen wanneer de pluk klaar is. Hij moet natuurlijk het uitzendbureau ook betalen en dat hoeft hij nu niet.

In de planttijd werkte hij wel met uitzendbureaus. Hij kreeg dan Duitse Polen. Vanaf dit jaar is hij ook dit via tewerkstellingsvergunningen gaan doen.

In Etten-Leur is men vijf tot zes jaar geleden met een uitzendbureau voor Polen begonnen. Dit loopt goed. De mensen werken nu alleen niet meer in de tuinbouw, maar in fabrieken waar veel meer met vaste tijden wordt gewerkt.

Het planten (10 dagen) vergt ook steeds dezelfde kromme houding. Hij heeft nu voor de normaalteelt een Basrijsmachine. Hierdoor is de werkhouding verbeterd. De wachtbedplanten plant hij nog met de Accordmachine. Hij heeft een deel van het probleem opgelost door meer mensen te leren planten. Hij heeft ondertussen 16 mensen die kunnen planten en er wordt om de 3 tot 4 uur gewisseld.

In het verleden zorgde het rooien van de wachtbedplanten ook nog voor problemen. De planten gaan er met de rooier uit. Tegenwoordig heeft hij hier een wagen voor waarbij de wagen meteen dienst doet als tafel en er niet zo veel meer krom gestaan hoeft te worden.

Het wegen wordt tegenwoordig ook afgewisseld. Dit zijn mensen uit dezelfde ploeg. Afwisseling is namelijk erg belangrijk.

Mensen die meer plukken verdienen ook meer. De laatste paar jaar heeft hij geen klachten meer over kwaliteit. Dit ligt voor een groot deel aan de motivatie. Toen hij nog met scholieren, Turken enz. werkte had hij veel meer problemen.

Goed personeel is erg belangrijk. Soms brengen de mensen andere mensen mee. Deze moeten dan wel wennen, maar blijken het volgende seizoen ineens erg goed te zijn.

Als er onderzoek uitgevoerd moet worden zou dit moeten gebeuren aan het plukken van aardbeien. Het probleem bij zittend plukken is dat iedereen in hetzelfde tempo moet werken. Liggend plukken werkt ook niet, omdat de langzaamste het tempo bepaalt. Lange mensen hebben met het plukken de meeste problemen. Korte mensen (vooral vrouwen) kunnen goed plukken. Er is al veel aandacht aan het plukken besteedt, maar er is nog niets goed bevonden. Het oogstwagentje staat tegenwoordig schuin. Zo heb je overzicht over de aardbeien die in de bakjes zitten. Voorop staat kwaliteit 1 en achterop klasse 2. Zo is de plantafstand ook al groter gemaakt. Vroeger teelde men 40.000 planten per ha. Nu is dat 27.000 tot 28.000. De aardbeiplanten liggen nu niet zo dicht op elkaar, waardoor de aardbeien ook beter te plukken zijn.

Ook met slechte weersomstandigheden wordt er geplukt. Hij is afgelopen jaar één morgen gestopt met plukken. Jan Pertijs plukt veel voor Engeland.

In het verleden was het op maandagmorgen nog wel eens afwachten hoeveel mensen hij 's ochtends had. Vooral bij regen lieten de mensen het nogal eens afweten. Op die manier liep je achter met de oogst. Hij is nu veel flexibeler. Is het 's middags goed weer dan wordt er 's middags geplukt.

In 2006 heeft men geen tewerkstellingsvergunning meer nodig. Hij heeft nu een goede groep. Hij vraagt zich af hoe het dan met de economie zal zijn en hoe vindingrijk de mensen dan worden. Hij maakt zich zorgen of de mensen dan wel in de tuinbouw blijven werken.

Jan Pertijs weet dat ze op het IMAG bezig zijn met een plukrobot voor aardbeien. Om de robot zijn werk te laten doen moeten de aardbeien wel op stellingen staan. Hij heeft er al een hele tijd niets meer van gehoord en vraagt zich af hoe het daar mee gaat. Om de robot te kunnen gebruiken zouden heel veel bedrijven wel aangepast moeten worden.

De prijs van de aardbeien vormde dit jaar een groot probleem. De bedrijven in Engeland zijn over het algemeen groter namelijk tussen 60-100 ha. In Nederland gaan nog steeds veel mensen over op aardbeien. Het gaat namelijk in de bladgewassen erg slecht en men probeert nu iets anders. Ook is de consumptie per huishouden met 500 gram afgenomen.

Om resultaten vanuit het onderzoek naar de praktijk te implementeren is het belangrijk de ideeën op echte tuinbouwbedrijven weg te zetten en dit op grote schaal te testen. Dit moet op tijd gebeuren en het is belangrijk om de telers er in een vroeg stadium al bij te betrekken.

Op de vraag of er perspectievolle innovaties in de sector zijn die door onderzoek ondersteund zouden kunnen worden noemt hij in de eerste plaats smaak. Verder noemt hij regenkleding. Er zit veel verschil in soorten enz. Hij zou graag meer duidelijkheid willen over wat de betere soorten zijn wat betreft uitwaseming, harde en zachte kleding enz. In andere landen (o.a. Spanje en Amerika) worden de aardbeien op ruggen geteeld. Men ligt hierbij dan niet op de knieën, maar staat krom te plukken. Dit is ook geen echte oplossing. Voor de teelt van aardbeien gebruikt hij 11 ton stro. Dit stro is niet allemaal van dezelfde kwaliteit en het wordt ook niet allemaal gelijk verdeeld. Het wiel van de plukkar blijft daardoor wel eens steken.

Om met andere landen te blijven concurreren, moeten de arbeidskosten naar beneden. In Duitsland kent men een systeem van seizoensarbeid. Dit is van drie maanden naar vier maanden gegaan. In Nederland moet men de WW-premie en pensioenpremie ook voor dat soort mensen betalen. Het is in Nederland nu wel naar 8 weken gegaan, maar dit is nog te kort.

Bijlage 3: Interview Gert-Jan Aerts op maandag 29 november.

Het bedrijf van Gert-Jan Aerts is 32 ha groot. Het is een man-vrouw-maatschap. Er wordt 12 ha prei (hele jaar door), 12 ha bloemkool (tot eind november), 6 ha knolselderij (met en zonder blad), 1,5 ha suikerbieten en 0,5 ha opkweek van preiplanten geteeld.

Hij wil graag af van bulkproductie en probeert te zoeken naar alternatieven om het product meer te gaan verpakken (toegevoegde waarde geven). Dit probeert hij te doen door bijv. voor te snijden, 5 kort gesneden prei in te sealen (met op de verpakking een verwijzing naar een website). Hij is wel lid van de veiling, maar probeert deze producten via een andere weg te verkopen. Telers zijn te veel zelf bezig. Het zijn vaak kikkers in een hok, die moeilijk eenzelfde kant uit te sturen zijn en daardoor is het moeilijk afspraken te maken.

Hij vindt ook dat we er naar toe moeten dat alleen geproduceerd wordt waar een afzet voor is. Dit geldt voor alle producten. Bij bloemkool teelde hij bijv. in het verleden 6 stuks in een bak (gericht op Duitsland). Engeland wil graag kleine kolen. Achten werden in het verleden niet betaald. Nu gaat hij misschien wel meer over op achten. Selderij wordt vaak gebruikt voor soeppakketten.

Gert-Jan Aerts heeft op zijn bedrijf diverse producten. Dit is gedeeltelijk vanwege de arbeid zo gegroeid. Bij bloemkool gebruikt hij 4-5 mensen. Bij prei gebruikt hij ook 4 mensen voor snijden en afwegen. Hij heeft 1-2 mensen in vaste dienst en verder 3-4 Polen via een tewerkstellingsvergunning. Dit zijn al jaren dezelfde mensen. De flexibiliteit is erg belangrijk voor hem. Vroeger had hij huisvrouwen, maar die zijn niet zo flexibel. Een tewerkstellingsvergunning was er eerst tot drie maanden, nu is die regeling bijgesteld tot zes maanden. In de toekomst zal dit helemaal niet meer aan een tijd gebonden zijn. Hij heeft ook nog 3-4 vaste scholieren die in de vakantie voor hem werken en door de week zijn product naar de veiling rijden.

Hij werkt niet met uitzendbureaus omdat hij liever de mensen het geld geeft dan het uitzendbureau. Om de teambuilding te vergroten, houden ze jaarlijks een barbecue en als iemand jarig is wordt er taart gegeten.

Er zijn qua taal geen barrières. Hij heeft de veiligheidsvoorschriften ook in het Pools.

Het snijden van prei gebeurt met een oogstmachine. De werkhoogte van de machine is afgestemd op de mensen.

Het rooien gebeurt met een klembandrooier. Er is één persoon nodig die de prei in rekken laad. Er zijn ontwikkelingen naar het rechtstreeks rooien in rekken. Zo wordt het vuile werk op het land zoveel mogelijk gemechaniseerd. Gert-Jan Aerts verwacht dan wel dat de prijs van de prei weer slechter zal worden.

Eén persoon is bezig de prei uit de rekken te halen en in de machine te leggen. Er zijn ook ontwikkelingen dat de rekken binnen automatisch gekanteld worden en dat één persoon ze alleen maar recht hoeft te leggen (geen draaibeweging meer te maken). Dit zou wel een forse investering betekenen en de sector is nog lang niet zo ver. De prijzen zijn nu ook veel te laag om een dergelijke investering te kunnen doen.

Aan de achterkant van de machine wordt de prei bijgesneden (chirurgenhandschoenen, HCCPmesjes). Verder maakt de teler gebruik van houten vlonders met rubberen matten, waar de medewerkers op staan. De mensen achter de machine staan de hele dag, maar je moet toch nog wat bewegen en daarom wordt er geen gebruik gemaakt van de stasteun. Verder zorgt Gert-Jan Aerts voor goede verlichting, goed materiaal en goede verwarming.

Bij bloemkool wordt er gebruik gemaakt van een oogstband, waarbij 12 rijen in één keer meegenomen worden. Per persoon worden 2-3 rijen meegenomen. Bij het oogsten van bloemkool staat men de hele dag krom. Er wordt meestal maar 2 dagen in de week bloemkool geoogst en 2-3 dagen prei geoogst. Dit wordt dus afgewisseld. Gert-Jan Aerts houdt een beetje rekening met het

weer. Door verbetering van de rassen is een gewas bloemkool nu in 2-3 keer weg te snijden. Het zou theoretisch mogelijk zijn om de hele bloemkoolplant binnen te halen, maar dan ontstaat er binnen een grote berg afval (gewasresten).

Selderij wordt geoogst met een oogstmachine. Selderij voor de industrie wordt met een bietenrooier geroid. Selderij voor de verse markt wordt geoogst met een oogstcombine. Het product wordt geoogst met blad. Dit gebeurt allemaal op het land. Op de tafel wordt de knol bijgesneden en in de douchecabine wordt deze schoongespoten. Gert-Jan heeft de machine dit jaar weinig gebruikt, omdat dit niets opleverde. Dit jaar heeft hij dus zonder blad en met de bietenrooier geroid. Hij had deze machine 10 jaar geleden aangeschaft om de arbeidsomstandigheden te verbeteren. Het blad wat er aan de knollen moet blijven zitten, zegt iets over de versheid van de knollen. Bij een gewas als prei moet er ook veel blad aan de prei blijven zitten. Als dit niet het geval was, zou het aantal bespuitingen misschien ook wel iets omlaag kunnen.

Gert-Jan Aerts gaat minder ha telen. Hij gaat product inkopen en verwerken (voor nichemarkt). In zijn loods heeft hij al enkele verwerkingsmachines staan bijv. een sealmachine. Automatisch verbeteren dan ook de arbeidsomstandigheden. Hij wordt dus meer verpakker in plaats van teler. Binnen zijn bedrijf kan hij dan wel dezelfde mensen houden. Vorig jaar heeft hij dit al met de plaatselijke supermarkt opgezet en dat gaat prima. Tien pakketten lukt goed, maar als het er natuurlijk duizend worden is dat natuurlijk wel heel veel. Bij welk punt moet je bijv. overgaan op andere machines. Belangrijk blijft eerst de afzet regelen. In principe wil hij de verwerking regionaal op gaan zetten, maar hij heeft ook contacten met de Engelse markt.

Volgens Gert-Jan Aerts is de sector ook bezig met het veranderen van de markt. Hij is voorzitter van de landelijke gewascommissie prei van LTO-groeiservice en heeft overleg met ZON en the Greenery. De productie moet getemperd worden, er moet meer afzet gecreëerd worden en de consumptie is dalende. Nunhems Zaden is ook bezig hoe ze het product prei kunnen innoveren. Dit zou collectief plaats moeten vinden (bijv. via Productschap Tuinbouw). De teelt is ook gewijzigd. Er zijn hybriden gekomen die meer kilo's, dikkere prei en een langere schacht geven. De consument wil juist dunnere prei. Via de landelijke commissies is men aan het discussiëren hoe de prei in stand gehouden en opgehemeld kan worden. Belangrijk hierbij is te bedenken wie het product gaat kopen als men 10 ha teelt.

Als er problemen zijn met arbeid of arbeidsomstandigheden maakt hij geen gebruik van adviesbureaus. Hij overlegt in studieclubverband of met de DLV. Hij vindt dat de Arbo-dienst een beetje achter de markt aan loopt.

Het krijgen van arbeid vindt Gert-Jan Aerts geen probleem en waarschijnlijk wordt het met het open gaan van de grenzen nog minder een probleem. In het verleden maakte hij gebruik van Turken. Op een gegeven moment wilden die meer verdienen en toen zijn ze weggegaan. Daarna is hij overgegaan op Polen. Het zijn ieder jaar dezelfde mensen en ze spreken veelal goed Duits. De Polen komen hier om geld te verdienen en willen veel uren maken. Ze hebben een fatsoenlijk onderkomen en zijn erg flexibel, wat erg belangrijk voor hem is. Vanuit de politiek wordt vaak gesuggereerd dat werklozen maar in de prei of asperges moeten werken. Maar daar zit hij eigenlijk niet op te wachten.

Als er onderzoek wordt uitgevoerd zou dit moeten gebeuren bij de ontwikkeling van rooiers. Op een rooier zit volgens hem geen innovatiesubsidie meer. Dat is jammer, want dit leidt tot remmingen op de ontwikkeling. Dit zou juist ondersteund moeten worden. Je zou er eigenlijk naar toe moeten dat er alleen een chauffeur nodig is voor de trekker en dat de rest volledig automatisch gaat.

Bij het schoonmaken zou het opleggen van de prei op de machine geautomatiseerd moeten worden. Het gebeurt naar zijn idee veel te weinig dat telers samen machines gebruiken. Telers hebben allemaal een eigen loods en wasmachine. Vijf kleinere telers zouden namelijk machines samen kunnen aanschaffen, waardoor ze samen ook grotere machines zouden kunnen nemen. Het probleem is dat men zoveel mogelijk zelfstandig wil zijn, zodat men geen vreemde arbeid hoeft in te huren.

Gert-Jan Aerts vraagt zich af waarom innovatiesubsidies gestopt zijn. Er wordt veel geld gestopt in landschap en biologische teelt en de geïntegreerde teelt wordt vaak vergeten. Daar is op het gebied van gewasbescherming ook nog veel te halen. Bijv. door Mesurool toe te laten hoeven telers maar twee keer te spuiten en dat bespaart heel wat middel.

De resultaten uit het onderzoek zouden via de gewascommissies van LTO-groei-service naar de praktijk gecommuniceerd moeten worden. Deze commissies hebben sinds kort de zeggenschap over de gelden die via het Productschap Tuinbouw binnen komen.

Een perspectiefvolle innovatie in de sector die door onderzoek ondersteund zou moeten worden is bijv. de rooimachine van Gert Smits (automatische rekkenrooier). In zijn loods worden de rekken automatisch gekanteld. Dit wordt nog niet door meer telers opgepakt, omdat het vrij duur is. Wellicht zijn er ook andere oorzaken. Dit zou onderzocht kunnen worden (het bespaard namelijk wel één persoon op de heftruck). Ook zou de schoningsmachine nog verder geautomatiseerd en geperfectioneerd kunnen worden.

In de toekomst zou men zich meer moeten richten op productinnovatie in plaats van op procesinnovatie.

Bijlage 4: Interview met Hans Reinders op 29 november 2004

Hans Reinders heeft een vollegrondsgroentebedrijf dat voor ongeveer 5 ha bestaat uit prei, 10 ha uit broccoli en 5,5 ha Chinese kool (3 ha verse markt en 2,5 ha voor bewaring).

Hij heeft vroeger ook asperges geteeld, maar daar zaten te veel arbeidspieken in en hij heeft toen gezocht naar een gelijkmatigere arbeidsfilm. In de maanden januari t/m half maart is hij bezig met de Chinese kool uit de bewaring, van half maart tot mei zit hij in de prei en vanaf de laatste week mei tot eind november is hij bezig met de Chinese kool en broccoli en van begin december tot januari zit hij weer in de prei.

Hij is op dit moment broccoli aan het verpakken die hij drie weken geleden geoogst heeft. De middenprijs was €0,40 en deze is nu €2,40.

De arbeidsverdeling klopt nu vrij aardig. De oogst van broccoli kan nog wel eens een piek geven, maar dat is erg afhankelijk van het weer.

Het bedrijf is een man-vrouw-maatschap. Hij heeft twee vaste krachten in dienst en de laatste drie jaren heeft hij ook een scholier in dienst. Zaterdags en in de schoolvakanties heeft hij er nog 4-5 scholieren bij.

Hij probeert wel rekening te houden met de arbeidsomstandigheden. Vroeger stonden ze om broccoli te sealen. Nu wordt eerst de broccoli geoogst in bakken. De broccoli wordt uit de bak gehaald en dan geseald (wisseling arbeid).

Ook bij het verpakken van Chinese kool is men een beetje meer in beweging. Een stasteun werkte daar niet. Vroeger werkte hij met rechte banden. Tegenwoordig werkt hij met een carrousel. Hier kun je met 2-5 mensen aan werken. Bij prei wordt er met een rechte band gewerkt en wordt er zelf gesorteerd.

Bij de gewassen broccoli en Chinese kool maakt hij gebruik van een oogstwagen met oogstband. Bij zowel broccoli als Chinese kool maakt hij gebruik van bakken. Soms wordt de Chinese kool meteen in kisten geoogst, maar er moet dan wel secuurder gewerkt worden (bijsnijden).

Het rooien van de prei gebeurt door de loonwerker waarbij hij zelf helpt.

De mensen vinden het ene werk mooiere dan het andere. Ze vinden wel het gevarieerde werken prettiger. Alle werk wordt door iedereen gedaan. Dit gaat misschien wel ten koste van de snelheid, maar dat willen de mensen zelf ook liever.

Bij het schoonmaken van prei staat men op pallets en daarop ligt een mat. Het is natuurlijk een nat product en het product moet gespoeld worden. Wel werkt hij met weinig water. Hij streeft er naar om met zo weinig mogelijk water te werken (bij kleine doseringen mag men het nog lozen anders moet men een bassin maken). Als Hans Reinders een gewas op zijn bedrijf zou moeten minderen, dan zou daar als eerste de prei voor in aanmerking komen.

Op de vraag of hij problemen ondervindt op het gebied van arbeid of arbeidsomstandigheden geeft Hans Reinders aan dat hij niet kan zeggen dat hij geen personeel kan krijgen.

De arbeidshouding bij een preiband is moeilijk. De weersomstandigheden bij het oogsten van Chinese kool zijn niet altijd even mooi.

Op zijn bedrijf willen ze geen buitenlanders. Tot op heden kan hij nog altijd goed aan mensen komen. Hij kent veel mensen, omdat hij veel in het verenigingsleven zit en dat scheelt.

Op de vraag of er toekomstige ontwikkelingen zijn op het bedrijf waarbij arbeid en arbeidsomstandigheden een rol spelen geeft Hans Reinders aan dat arbeid in feite te duur is voor de vollegrondsgroente vanwege concurrentie. Misschien moeten we wel naar machines toe. Sealen doet hij nog met de hand. Als men gebruik zou maken van een machine zou hij daar iets voor uitsparen.

Ook hij is bezig om met de toegevoegde waarde door bijv. roosjes van broccoli te snijden iets te doen. Dit zal wel met een machine moeten. Hij koelt zijn broccoli altijd eerst terug naar 0 graden C. voordat hij ze gaat verpakken.

Een andere ontwikkeling om meer toegevoegde waarde te krijgen is de wortels en lengte van de prei af te halen. Op deze manier krijgt men wel met andere hygiëneregelingen te maken en kan men andere controles verwachten.

Hij gebruikt weinig machines samen met andere telers. Een ploeg zou best samen te gebruiken zijn. Hij ploegt en plant altijd op dezelfde dag. Bij het rooien van prei wil iedereen dat natuurlijk tussen 17.00 uur en 18.00 uur, omdat het personeel dan weg is.

Hij probeert het planten meestal op zaterdag te doen.

De broccoli wordt met een carrousel geplant en dit gebeurt in loonwerk. Hij overweegt om zelf een plantmachine voor broccoli te kopen.

Hans Reinders is van mening dat iedereen aan het zoeken is om iets toe te voegen. De kostprijs is vrij hoog en daardoor kunnen we niet concurreren met België en Duitsland.

Op de vraag of Hans Reinders voorbeelden van vernieuwingen kan noemen, denkt hij aan de oogstwagen met band. Dit geeft een duidelijke verlichting. Men hoeft bijna niets meer te tillen en men hoeft niet meer helemaal naar de grond te bukken. Een ander voorbeeld is het sealen met een carrousel. Door die carrousel te gebruiken is men flexibeler.

Er wordt niet bijgehouden wie wat geoogst heeft. Hij houdt geen kiloregistratie bij. De werknemers vullen alleen in wat ze die dag gedaan hebben.

Wat er gedaan moet worden kan per dag verschillen. 's Ochtends kan men bijv. broccoli aan het sealen zijn, terwijl men 's middags weer overstapt op Chinese kool. Dit is voor de arbeidsomstandigheden ook prettiger.

Als hij problemen heeft met arbeid of arbeidsomstandigheden lost hij het meestal zelf op. Hij kijkt wel rond op beurzen e.d. (bijvoorbeeld matten). Ook wordt hij gecontroleerd op het hebben van een risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E). Hij vraagt geen advies aan een Arbo-dienst. Hij heeft teeltbegeleiding van DLV en zit in het project Telen met Toekomst.

Op de vraag waar volgens hem onderzoek op uitgevoerd moet worden geeft hij de volgende voorbeelden.

- prei op band leggen vanuit rekken. Hij had nog niet gehoord dat daar iets voor zou zijn.
- Sealen van broccoli. Hier komt een beetje damp van af. Sommige mensen schijnen daar last van te hebben.
- Rooimachine. Hij heeft een rooimachine voor Chinese kool gehad, maar kreeg toen zoveel gewasafval mee naar binnen dat dat veel meer werk was.
- Uniform product. Van broccoli een zodanig uniform product maken, dat het machinaal te oogsten is.

Hans Reinders geeft aan dat broccoli een product met een goed imago is. Er kan geoogst worden tussen de maten 10-14 cm en 14-18 cm. Hier kan men een beetje mee spelen en kijken waar de vraag ligt. Door iets verder uit elkaar te planten ontstaat iets grotere broccoli. De broccoli teelt hij tegenwoordig op 75 cm. Door de planten verder uit elkaar te zetten loop je er gemakkelijker door heen bij de oogst. Ook kan men er langer met de trekker door heen om aan te aarden of te schoffelen.

De Chinese kool teelt hij op bedden. De kantrijen staan iets verder uit elkaar waardoor er iets langer door te rijden is. Dit is ook goed voor de oogstprestatie.

Op de vraag of onderzoek zijn problemen met arbeid op kan lossen geeft hij aan dat hij zijn prei graag droog zou schonen (met lucht en borstels). Dit zou ook ten goede komen aan de houdbaarheid. Vroeger mocht prei niet nat worden, omdat dit ten koste zou gaan van de houdbaarheid. De prei moet vanwege Eurocap met leidingwater nagespoeld worden. Op zijn schoonmaakmachine zitten ook maar drie sproeiers, waardoor hij toch altijd al na moet spoelen, omdat de prei nog niet schoon genoeg is.

Als de Chinese kool uit de bewaring komt moet het vieze blad er af. Mogelijk zou het in zakjes doen van de Chinese kool te mechaniseren zijn en hij geeft ook aan dat dit er mogelijk misschien ook al wel is.

Op de vraag op welke manier resultaten van het onderzoek naar de praktijk gecommuniceerd moet worden geeft hij aan dit op een praktijkbedrijf geprobeerd moet worden. Als de teler enthousiast is, komt de rest vanzelf. De teler kan dienen als een voorbeeldfunctie voor een aantal telers.

Op de vraag of er perspectiefvolle innovaties in de sector zijn die door onderzoek ondersteund zouden kunnen worden geeft hij aan dat mogelijk iets gemaakt kan worden (bijv. een stoeltje) voor de oogstband. Nu wordt er achter de oogstband aan gelopen en gesneden.

Ook bij slechte weersomstandigheden zal er geoogst moeten worden. Men beschikt over goede regenkleding. Ook heeft hij een oogstlamp en schaftwagen waarin warme koffie gedronken kan worden.

De teambuilding probeert hij te stimuleren door bijv. een weddenschap voor een vlaai af te sluiten en gezamenlijk uit te gaan. Ook gaat zijn personeel altijd een avondje stappen in Venlo.

Hans Reinders heeft nooit met uitzendbureaus gewerkt en hij wil ook niet groeien. De tuinbouwvereniging regelt voor hem de uitbetaling van de lonen (en regelt het vervoer naar de veiling).

Hij krijgt van de Rabobank en de DLV nogal eens te horen dat hij gekozen heeft voor een dure oplossing door zijn personeel in vaste dienst te nemen.

Bijlage 5: Interview met P. Weel op maandag 13 december 2004

Het is een vollegrondsgroentebedrijf met 40 ha bloemkool en 60 ha broccoli. Het bedrijf ligt in de polder en hij woont niet bij het bedrijf. Het is een man-vrouw-maatschap.

Peter Weel regelt alles zelf. Hij heeft 20 man personeel. Hiervan heeft hij er 4 volledig in vaste dienst. Drie werken er op een urenbasis en de rest is los personeel waaronder ook huisvrouwen en scholieren. Hij heeft geen problemen met het vinden van personeel.

De mensen die hij in vaste dienst heeft, werken nu bij een bollenkweker en worden dus door hem uitgeleend.

Broccoli groeit iets harder dan bloemkool. Er werken zes personen in de bloemkool, acht in de broccoli en zeven personen in de schuur. Iedereen heeft een eigen taak.

Hij heeft twee Oekraïners in dienst gehad. Hij wilde voor hen een tewerkstellingsvergunning aanvragen van half juni tot eind november. Het visum was er pas eind augustus. Hij ondervond hierbij erg veel problemen. Hij heeft voor komend jaar een ander uitzendbureau benaderd waar ze Polen hebben. Dit zou tot minder problemen moeten leiden. Hij zou dan graag 2 Polen als stagiaire hebben en twee Polen met ervaring. Hij wil dat graag via een uitzendbureau doen, omdat hij dan niet alle administratie zelf hoeft te doen. Het zijn vaak mensen die graag willen werken.

Nederlanders willen niet altijd werken, buitenlanders wel.

Het meeste werk in de bloemkool en broccoli is handwerk en dus zwaar werk. Broccoli is wel lichter dan bloemkool, omdat dit minder weegt.

Hij heeft een dekmachine. Hij zorgt dat er niet te weinig personeel heeft. Hij heeft er liever één man te veel lopen. Bloemkool en broccoli zijn natuurproducten en daarom is de oogstplanning vaak moeilijk.

Dhr. Weel zou het liefst meer mensen in vaste dienst hebben. Hij is te veel gebonden aan regels van arbeidstijden e.d. Ze beginnen nu om 6 uur 's ochtends en werken tot 17 uur.

Er wordt niet op zondag gewerkt en op zaterdag liever ook niet.

Op zijn bedrijf zijn geen toekomstige ontwikkelingen waarbij arbeid en arbeidsomstandigheden een belangrijke rol spelen. Alles wat arbeidverlichtend is, heeft Dhr. Weel al. Elk uur wordt er vijf minuten pauze gehouden. Hij heeft een dekmachine voor bloemkool. In de schuur wordt met zeven mensen gewerkt. Hij heeft twee half automatische sealmachines en twee handsealmachines. Zijn personeel heeft geen problemen met de sealmachines (stankoverlast e.d.). Dat schijnt ook vooral voor te komen bij handsealmachines.

Dhr. Weel verwacht een uitbreiding van het broccoliareaal. Er gaan meer mensen over op de teelt van broccoli. Er wordt een uitbreiding van 20% verwacht.

Een vernieuwing op zijn bedrijf is bijv. de sealmachine. Er wordt in de schuur elk half uur gewisseld tussen handsealmachine en de halfautomatische sealmachine. Het product wordt uit de kuubskist vandaan gehaald. De broccoli komt via een bandje over de weeglijn. Er wordt op drie gewichten gesorteerd. Er wordt met het sealen niet met een band gewerkt. Het uit de kuubskist pakken werkt beter dan de broccoli storten.

De bloemkool gaat rechtstreeks vanaf het land weg.

Als er problemen zijn met arbeid of arbeidsomstandigheden gaat hij het zelf proberen op te lossen. Er zijn een paar bedrijven die er over denken om in plaats van de bloemkool te dekken deze te gaan stieken (om de kop van de plant wordt een elastiek gestopt om de kool te bedekken). Hij heeft een

contract met DLV. In januari gaat hij een nieuw risicoinventarisatieplan maken. De Arbo-dienst schakelt hij nooit in.

Dhr. Weel vraagt zich af waarom er geen instantie is die zich bezig houdt met het inschakelen van buitenlanders. Deze zou hem dan goed kunnen helpen. Hij moet de mensen toch zelf in dienst nemen. Een uitzendbureau is duurder en de mensen gaan sneller weg omdat ze toch iets anders gevonden hebben. Hij had enkele Bulgaren die graag wilden werken, maar hij kreeg het niet rond. Dhr. Weel wil graag personeel aannemen die hij wil hebben. Hij moet het in vijf tot zes maanden verdienen. Hij vindt dat de oogst met de hand plaats moet blijven vinden. Anders wordt het bijna akkerbouwmatige teelt en dat kan toch niet. In Amerika werkt men met oogstmachines, maar daar kijkt men niet op een bunder. Hier is de grond te duur. In Nederland moet men uitkomen op een oogstpercentage van 80%.

De resultaten van het onderzoek zouden via DLV en mechanisatiebedrijven naar buiten gebracht kunnen worden. Geen enkel bedrijf probeert een machine nog uit. Die tijd is geweest. Er zou eigenlijk een bedrijf moeten zijn die het mogelijk maakt dingen uit te proberen.

Dhr. Weel werkt hoofdzakelijk met Nederlanders. Hij heeft ook scholieren van 16/17 jaar. Deze willen werken. Hoe ouder ze zijn, hoe minder gemotiveerd. Hij hoeft geen werklozen in dienst. Het beleid t.a.v. het inhuren van buitenlandse werknemers zou wat gemakkelijker moeten lopen. Eigenlijk vindt hij dat hij alleen maar Nederlanders in dienst zou moeten hebben.

Bij slechte weersomstandigheden zorgt hij voor regenkleding e.d. Het werk moet door gaan. Als het erg koud is, krijgt men plastic handschoenen.

De buitenlanders die hij in dienst heeft spreken Engels en Duits en dat is dus geen probleem.

Dhr. Weel doet weinig aan teambuilding. Als het goed gaat houdt hij een personeelsfeest. Hij werkt maar een half jaar met de mensen en vindt dat dan ook minder noodzakelijk.

Hij is volop bezig om toegevoegde waarde aan zijn product te geven. In het verleden heeft hij al veel geprobeerd, zoals het verpakken van broccoli en bloemkool, maar daar is de markt nog niet echt aan toe.